

Организация и управление на дейността във водния сектор в Република България

Юрий Иванов, Атанас Червенков

***Organization and management of activity in the water sector in BULGARIA:** By harmonization of the Bulgarian legislation condition with European legislation about integration management of natural water. Separate interests are eliminated about the main national factor of the natural water. The conditions for strong national policy and the framework in conservation and effective using of the natural water are created. The Study focuses on the effective using of the natural water, drink water and home water-supply as the main life necessity.*

Key words: Water sector, natural water, home water-supply, state policy, basin management, action plan.

ВЪВЕДЕНИЕ

До приемането на Закона за водите (1999 г.) единствено МОСВ има прякото задължение да управлява водния сектор. Едва след това, се създават нормативните актове за всички изпълнителни и контролни органи към МОСВ - Националният център за околна среда и устойчиво развитие (НЦОСУР) - 28.11.1997 г. (изключение); Изпълнителна агенция по околна среда – 2000 г.; Висш консултативен съвет по водите (ВКСВ) – 2002 г.; Басейнови дирекции – 2002 г.; Басейнови съвети – 2003 г.; Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДОС) – 2003 г.; Регионална инспекция по околната среда и водите (РИОСВ) – 2004 г.

Възприета е схема за управлението на водите в РБългария, осъществяваща се на **национално** и на **басейново** нива чрез - планове за управление на речните басейни и Национален водноstopански план.

Оторизираните органи за управление на водите на национално ниво са - Министерският съвет и Министерът на околната среда и водите, а на басейново ниво са - директорите на басейновите дирекции.

Цел на изследването е оптимизиране на организацията и управлението на природните води в РБългария.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Управлението на водния сектор [7] представлява установяването на такова управление на водите, чрез което да бъдат задоволени потребностите от вода в необходимото количество и качество, както за осигуряване на живота, здравето, здравеопазването, на населението, така и за производството на растителни и животински храни, за промишлеността, транспорта и енергетиката, при осигуряването на условия за възпроизводството и развитието на водните екосистеми.

Основни водоползватели са:

- ВиК-операторите - осигуряват вода за питейно-битово водоснабдяване на населението;
- “Напоителни системи” – вода за напояване;
- водно-електрическите централи;
- риборазвъдни предприятия;
- търговски и промишлени обекти.

Ръководството на водния сектор се влияе силно от тясно ведомствени интереси, поради което се създават пречки за комплексното, ефективно и рационално използване на водите. Счита се, че основните слабости до приемането на [3] са:

- водата не е третирана като общонационален и неделим природен ресурс, а е разгледана като вещ, с определянето на нейната собственост - публична държавна, публична общинска и частна;
- допуснато е смесване между инфраструктурни въпроси на собственост и търговски отношения и режим на опазване на водния ресурс;
- не са определени екологичните цели за достигане на добро състояние на всички води на територията на страната и защитените зони, свързани с водите;
- не са въведени напълно принципите за пълно възвръщане на разходите за водните услуги, включително разходите за ресурс и за околна среда;
- не е създаден икономическия регулатор, осигуряващ ефективното, рационално и комплексно използване на водите и тяхното опазване от отраслите на водния сектор;
- не се прилага изцяло принципът “замърсителят плаща”;
- не се прилага изцяло принципът за интегрирано управление на водите и не се осигурява комплексното им ползване, като законодателството в областта на отраслите на водния сектор е нехармонизирано и законите са тясно ведомствено ориентирани.

С приемането на [3] се урежда управлението на водите на територията на Република България като общонационален неделим природен ресурс и собствеността на водностопанските системи и съоръжения.

Целта е да се осигури интегрирано управление на водите в интерес на обществото и за опазване на здравето на населението, както и да създаде условия за осигуряване на достатъчно количество и добро качество на повърхностните и подземните води за устойчиво, балансирано и справедливо водоземане; намаляване на замърсяването на водите; опазване на повърхностните и подземните води и водите на Черно море; прекратяване на замърсяването на морската среда с естествени или синтетични вещества; намаляване на заустванията, емисиите и изпусканията на приоритетни вещества.

Възниква необходимостта от създаването на силна национална политика в опазването и ефективното използване на природните води.

Държавната политика за управление на водите се осъществява изцяло от министъра на околната среда и водите.

Дейностите, свързани с държавната политика по експлоатация, изграждане, реконструкция и модернизация на водно-стопанските системи и съоръжения, се осъществяват от:

а) министъра на регионалното развитие и благоустройството, в чиито правомощия са водоснабдителните и канализационни системи и съоръжения на населените места и за предпазване от вредното въздействие на водите в границите на населените места;

б) министъра на земеделието и горите - за хидромелиоративни системи и съоръжения и за предпазване от вредното въздействие на водите извън границите на населените места;

в) министъра на икономиката и енергетиката - за хидроенергийни системи и обекти;

г) министъра на околната среда и водите - за водоземните съоръжения за минерални води, публична държавна собственост;

д) кмета на общината - осъществява политиката, свързана с дейностите по експлоатация, изграждане, реконструкция и модернизация на водно-стопански системи и съоръжения - общинска собственост.

Управлението на водите се осъществява на национално и басейново ниво. На национално ниво, Народното събрание приема Националната стратегия [7], с която

се определят основните цели, етапи, средства и методи за развитие на водния сектор. Тя се разработва и предлага за приемане от Министерския съвет от министъра на околната среда и водите.

Освен това министъра на околната среда и водите провежда националната политика чрез специализираните органи за управление (държавни агенции) :

а) чрез изпълнителния директор на Изпълнителната агенция по околна среда - провежда лабораторните и полевите изследвания за определяне на състоянието на водите; провежда мониторинга на водите на национално ниво, поддържа географска информационна система за водите на национално ниво, подготвя годишник за състоянието на водите;

б) чрез регионалните инспекции по околната среда и водите в границите на териториалния им обхват - провежда мониторинга на отпадъчните води, контролира обектите, формиращи отпадъчни води, параметрите и изпълнението на условията и изискванията в издадените разрешителни за заустване на отпадъчни води и комплексните разрешителни, издадени по реда на Закона за опазване на околната среда; контролира аварийните изпускания на отпадъчни води, поддържа база данни за извършения мониторинг и контрол за състоянието на отпадъчните води; поддържа в актуално състояние списъците на обектите, които формират емисии на приоритетни и приоритетно опасни вещества;

в) чрез директорите на дирекциите на националните паркове в границите на територията на националния парк - контролира спазването на забраните и ограниченията в границите на санитарно-охранителните зони, осъществява наблюдение и контрол върху компонентите и факторите на околната среда, оказващи влияние върху състоянието на водите;

г) участва в Националния експертен съвет по устройство на територията и регионална политика при разглеждане на инвестиционни проекти за изграждане, реконструкция и рехабилитация на водоснабдителни и канализационни системи и съоръжения; хидроенергийни и хидротехнически системи и съоръжения; язовирни стени и съоръженията към тях, съоръжения за прехвърляне на води между речните басейни, съоръжения за защита от вредното въздействие на водите, пристанища, вътрешни водни пътища и подводни депа за драгажни маси, устройствени схеми и планове на територията на Черноморското крайбрежие, които обхващат плажове и пясъчни дюни и свързаните с тях акватории, както и прилежащите на морето крайбрежни езера, лагуни, лимани и влажни зони.

Управлението на водностопанските системи се извършва на технологичен и басейнов принцип в съответствие с условията на разрешителните за ползване и опазване на водите и водните обекти.

Управлението на водите, водните обекти и водностопанските системи и съоръжения се осъществява на основата на планове за управление на речните басейни. За басейновото управление на водите в районите се създават:

1. Басейнови дирекции към Министерството на околната среда и водите;
2. Басейнови съвети.

Дейността на басейновите дирекции се координира от Главна дирекция по водите към Министерството на околната среда и водите.

При управлението на водите в България, с цел задоволяване потребностите от вода в необходимото количество и качество, както за осигуряване на живота и здравето на населението основно внимание се отделя на използването на природните води за питейно-битови нужди.

За опазването на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, се определят всички водни тела в плановете за управление на речните басейни; програмите за мониторинг на водните тела и санитарно-охранителни зони около водоземните съоръжения за питейно-битово водоснабдяване.

Министърът на здравеопазването разрешава ползването на води за питейно-битови цели в случаите, когато не отговарят на законоустановените изисквания, ръководи мониторинга на качеството на водите, използвани за питейно-битови цели, и обобщава резултатите на национално ниво; съгласува санитарно-охранителните зони; съвместно с министъра на регионалното развитие и благоустройството и министъра на околната среда и водите и разработва Национален план за действие за подобряване качеството на водите за питейно-битови цели.

Чрез регионалните инспекции по опазване и контрол на общественото здраве той информира потребителите в случаите на установени отклонения в качеството на водите; провежда мониторинг и контрол на качеството на водите; създава и поддържа база данни и обобщава резултатите от извършения мониторинг и контрол; съгласува санитарно-охранителните зони около съоръженията за питейно-битово водоснабдяване, контролира спазването на санитарно-хигиенните изисквания в границите на санитарно-охранителните зони; предоставя на басейновите дирекции за управление на водите периодично информация за извършения мониторинг и контрол на повърхностните води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване;

В [1, 2, 5] е установено наличието на токсичните елементи „желязо“ и „манган“ във повърхностните води на язовир „Асеновец“, използван за питейно-битово водоснабдяване от „ВиК“ ООД – Сливен. Потребителите на услугата не са предупредени за съществуващите за тях здравни рискове. Не е изпълнено и условието в [6] за изграждане на пречиствателни станции за питейни води от съответния воден оператор, независимо че срокът 01.01.2007г. отдавна е изтекъл.

В Република България режимът за водоползване е разрешителен. При неефективно ползване и управление на природните води, Директорите на басейновите дирекции имат правомощията да отнемат разрешителното за водоползване на съответния воден оператор.

При официално регистрираните 73 % загуби на вода [8] от водния оператор „ВиК“ ООД – Сливен и при тази наситена с административен потенциал и мощ информационна система, която е в помощ на Министъра на околната среда и водите, е необяснима липсата на воля за провеждане на национална политика по опазване и ефективно използване на природните води.

Системата на толериране нарушенията на националното и европейското законодателство от страна на българските водни оператори, се осъществява и от държавната агенция за енергийно и водно регулиране (ДКЕВР).

Липсва публичност относно задължението на националния регулаторен орган за създаване на Национална информационна система за ВиК - услугите (чл. 29 [4]).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализирана е ефективността от създадените **организация за интегрирано управление** на природните води в РБългария при използването им от водните оператори и **система на контрол** при използването на природните води в РБългария за нуждите на „питейно-битовото водоснабдяване“.

В изпълнение на европейското законодателство в областта на управлението на водния сектор е изградена необходимата организационна структура и административен потенциал за изпълнение на националната политика по опазване и ефективно управление на природните води в РБългария.

В така създадената система за управление на дейностите във водния сектор в РБългария липсва обратна връзка. Налице е необходимостта от съществуването на организационна структура, която да съчетае изпълнението на европейските рамкови директиви с изискванията на административно-процесуалните разпоредби на националното ни законодателство.

Липсата на национален специализиран контролен орган е предпоставка за затруднения в хармонизирането на интегрираното управление на водите в интерес на обществото.

Наложително е създаването на национален контролен орган по използване на природните води на РБългария – Национална Агенция по контрол на водите.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Доклад за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно-битови цели в обхвата на източно-беломорски район за басейново управление на водите в периода 2002 – 2004г. , Басейнова дирекция – Пловдив.

[2] Доклад за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно-битови цели в обхвата на източно-беломорски район за басейново управление на водите за 2005 г, Басейнова дирекция – Пловдив.

[3] Закон за водите (Обн., ДВ, бр. 67 от 27.07.1999 г.).

[4] Закона за регулирането на водоснабдителните и канализационните услуги (Обн. ДВ. бр.18 от 25 Февруари 2005г.).

[5] Заповед № 45/ 22.07.2004г., Директор на Басейнова дирекция – Пловдив.

[6] Наредба № 12/18.06.2002 г. за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (Обн. ДВ. бр.63 от 28 Юни 2002г.).

[7] Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор.

[8] Одитен доклад (№ ФИ 1 СЛ 0006/2007), АДФИ, Сливен.

За контакти:

Ст.ас. инж. Юрий Иванов, Катедра „Машинознание“, Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, тел.: 02 8060 561, e-mail: ohio@abv.bg

Доц. д-р инж. Атанас Червенков, катедра “Теоретична електротехника”, Технически Университет София, тел.: 029653195, e-mail: acher@tu-sofia.bg

Докладът е рецензиран.